

Тетяна Давиденко
Тетяна Матвійчук

Варіативність антецедентів займенникових контекстів (на матеріалі журналу «The Economist»)

Наукова розвідка присвячена розгляду структурної організації антецедентів анафоричних конструкцій на матеріалі журналу «The Economist». Приділено увагу одиницям непередикативної та передикативної природи. Одиниці першої групи можуть бути виражені: а) одним словом, здебільшого субстантивної семантики; б) простим (складним) підрядним (сурядним) словосполученням; в) звертанням. Одиниці ж другої групи репрезентовано: а) простим реченням; б) складним реченням; в) складним синтаксичним цілим.

Проаналізовано діаметрально протилежні випадки, коли антецедент, який виражений передикативною одиницею, може поширюватися або на передикативну частину наступного складного речення, у якому наявний займенниковий корелят, або ж корелят функціонує в тому самому реченні, що й антецедент, а потім дубльований у наступному реченні. У статті також проілюстровано види відношень між займенником й антецедентом, а саме через уточнення антецедента – субстантива. Указано на проблеми, які зумовлюють певні мовні девіації, що викликають труднощі для адресата під час декодування текстової інформації. Запропоновано певні способи розв'язання цих проблем.

Ключові слова: антецедент, займенник, корелят, номінація, текст, текстова категорія, вид відношення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Текстові категорії – об'єкт наукових інтересів багатьох лінгвістів. Вивчення процесів їх реалізації – досить цікава дослідницька перспектива. На особливу увагу заслуговує функціонування таких специфічних із семантико-граматичного погляду слів, якими є займенники в ролі засобів вираження текстових категорій. Впливає це з уже аксіоматичного наукового положення про єдину роль прономінальних слів у комунікативних одиницях різного рівня, починаючи з речення і закінчуючи текстом.

Оскільки займенник перебуває серед складних лінгвальних явищ і багато питань щодо нього досі не мають остаточного розв'язання, тому увага, до цієї категорії слів закономірна. Системне дослідження проблеми займенникової реалізації текстових категорій має двовекторну спрямованість: воно розгортається від займенника до тексту й, навпаки, від тексту до займенника. Це дає змогу не лише з'ясувати взаємодію різнорівневих мовних одиниць (слова й тексту), а також здійснити вихід у прагматику і теорію комунікації за допомогою установаження можливих схем та моделей реалізації через займенникові одиниці багатьох текстових ознак.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Останнім часом з'являються нові дослідження дискурсивного вживання мови, ядром якого виступає текст. Питання ролі займенників у текстотворчих процесах порушено в роботах таких учених, як О. В. Гирин, Л. Г. Котнюк, Т. В. Плотникова, Л. Лосева, Л. Кемпсон, А. Корніс та ін. Зазначимо, що цілісного дослідження займенникової реалізації текстових категорій на основі англійської мови в лінгвістиці немає.

Мета статті – дослідити структурну організацію антецедентів анафоричних конструкцій, які виступають маніфестантами текстової категорії зв'язності, та описати типи антецедентів займенникових контекстів на основі англійського видання «The Economics».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Займенники позбавлені конкретно виявленого матеріального змісту; вони лише дають, не називаючи, найзагальніше уявлення про предмети, ознаки чи кількості через акт співвіднесення з лексично повнозначними словами, що є їх загальною семантичною ознакою. Комунікативно займенники функціонують як експліканти семантики актуалізованих текстових фрагментів, заміниками яких вони виступають у наступних (анафора) чи попередніх (катафора) контекстах. Як уважає Т. Папенкова, «вихідною умовою у дослідженні текстуальних функцій займенникових слів є визначення структури відрізків тексту, що розкривають актуальний зміст займенників» [5, с. 4].

Зазначимо, що займенники англійської мови мають свою, відмінну від української, систему відмінювання. Зокрема, особові займенники (*personal pronouns*) мають лише два відмінки, називний і об'єктний (*the Nominative Case and the Objective Case*), присвійні займенники (*possessive pronouns*) мають дві форми, залежну й незалежну (*conjunct, absolute*) і т. д. Окрім того, особливої уваги

заслуговує неозначений займенник *it*, який при введенні в контекстуальне оточення може не лише виконувати різні граматичні функції, а й зазнавати різної трансформації при перекладі українською мовою (або ж і не перекладатися взагалі, виконуючи лише граматичне навантаження в мові-оригіналі).

Структурна організація антецедентів анафоричних конструкцій, що виступають маніфестантами текстової категорії зв'язності, може бути зведена до двох типів одиниць: предикативної та предикативної природи. Класифікаційну групу першого типу репрезентовано антецедентами номінативної природи, що виражені:

а) одним словом, здебільшого субстантивної семантики, напр.: «*Vladimir Putin is not short of problems, many of his own creation. There is the carnage in eastern Ukraine, where he is continuing to stir things up.*»; «*These exports combined with Mr. Putin's import-blocking counter-sanctions mean Russia still has a small trade surplus. It has a stash of foreign-exchange reserves, some 370€ billion according to the central bank's figures.*»; «*Malina, a trendy restaurant in a city south of Moscow, was empty on a recent Thursday evening. «A crisis», the manager explained nervously. Some meat and fish dishes were missing. «Sanctions», he added with a sign.*»;

б) простим (складним) підрядним (сурядним) словосполученням, напр.: «*Egypt's banking sector has overcome major challenges these past three years, avoiding a run on the banks or any other major financial crisis. By protecting themselves from risky assets and maintaining high liquidity requirements, banks have not only weathered the storm, but grown stronger for it.*»;

в) звертанням, напр.: «*If Mr. Greenspan understood what I said, I must have misspoken.*». At last *he answered.*»; «*Britain is becoming more closed as an economy*», said *Konark.* «*I also gather there's a xenophobic shift there...*».

Можливе також превалювання в процесах реалізації текстової категорії зв'язності семантичних співвідношень над формальними. Підтвердженням цього може слугувати використання у структурі розчленованого корелята субстантивів, які не просто здійснюють займенниково-анафоричний повтор номінації з попереднього контексту, а й прирошують свої значення семою узагальненості, напр.: «*Don't look like trash, don't get drunk, don't be sick down your front*», *Joanna Lumley once advised the young. They seemed to «behave badly» nowadays, she thought, probably due to «something in our society». Recent statistics suggest her made a more accurate social comment in «Absolutely Fabulous», a sitcom, with her character Patsy, an ageing alcoholic.*

Класифікаційну групу другого типу ілюстровано антецедентами предикативної природи, що виражені:

а) простим реченням, напр.: «*But water prices currently reflect the average cost of all water extracted, not the marginal cost of getting at more. And this does not create the incentives necessary to find efficiencies where they are most needed*»;

б) складним реченням, напр.: «*Water may be crucial for life, but it can cause headaches for economists. It is scarce in some areas and abundant in others but, with no national grid, it is costly to transport it from one place to another*»;

в) складним синтаксичним цілим, напр.: «*France bolstered its ability to strike at Islamic state by basting six jets in Jordan (it already has nine fighter jets in the United Arab Emirates). This came after the revelation that two Frenchmen were among the militants in a video depicting the beheadings of 18 Syrians.*».

Антецедент, виражений предикативною одиницею, може поширюватися на предикативну частину наступного складного речення, у якому наявний займенниковий корелят, напр.: «*Iran is looking for three things from a deal. First, it wants nuclear-related sanctions to be eased. Second, because it would be a nation humiliation to dismantle its programme entirely, it insists on preserving the enrichment capacity to meet what it calls its «practical needs». Third, it wants the prospect of being treated as a «normal» signatory of the Nuclear Non-Proliferation Treaty, with the right to a decent civil nuclear programme.*».

Зафіксовано вападки з протилежними процесами, тобто корелят може функціонувати в тому самому реченні, що й антецедент, а потім дублюватися у наступному реченні, напр.: «*Entrepreneurs also fret about the new minimum wage, due to take effect in January at the relatively high level of €8/50 an hour, they hope that this might boost domestic demand and some workers will simply lose their jobs. They are sure, those whose pay goes up will then claim less in welfare top-ups, so they will not have much extra income to spend.*»;

Можливі різні види відношень між займенником й антецедентом, а саме:

а) займенник заміщує номінативні одиниці;

б) займенник приєднує до антецедента речення, у якому перебуває сам;

в) займенник приєднує до антецедента речення, у якому здійснюється узагальнення текстової інформації попереднього або наступного фрагмента [5, с. 4].

Досліджуваний матеріал репрезентує випадки уточнення антецедента-субстантива, коли його актуалізовану семантику потрібно «розширити» в напрямку розгортання ланцюга смислової зв'язності тексту. Таке уточнення здійснює, зокрема, підрядна частина складного речення: «*Maria Jose Alvarado, who to represent Honduras in the Miss world beauty pageant in London in December, was murdered along with her sister*»; «*Angela Merkel, who is the German chancellor, has been subject to a rising chorus of foreign criticism*» або кілька підрядних частин, напр.: «*Marsel Fratzscher, who is an adviser to Sigmar Gabriel, the economics minister, says that Germany should boost investment for its own good*». Трапляються випадки уточнення декількох різних антецедентів-субстантивів, які, своєю чергою, мають власні розгорнуті семантичні ланцюги, напр.: «*The difference between foreign economists who want more stimulus and German ones who think the problems lie else-where partly reflect diverging philosophies*».

Варто зазначити, що недотримання правил і особливостей займенникової участі в процесах організації текстової зв'язності, що є складником мовної компетенції, призводить до мовних дефіцитів, які зумовлюють значні труднощі для адресата під час декодування текстової інформації. Складність розуміння текстового фрагмента може полягати в сплутуванні чистої займенникової заміни, коли прономінатив виступає як самодостатній замішувач антецедента, з ідентифікацією через використання дейктика, який указує на лінію текстового зв'язку між корелятом і антецедентом. Проте використання ж займенникових ідентифікаторів може розв'язати проблему спеціального лінгвістичного аналізу для декодування псевдотекстових утворень, які однозначно визначають напрямок зв'язності корелята з антецедентом і знімають, викликану відсутністю в автора навичок нормативного текстотворення, проблему ускладнення сприйняття і розуміння інформації, носієм якої виступає текст.

З іншого боку, у тих випадках, коли попередній контекст містить велику (у текстовому розумінні) кількість таких іменників, для полегшення процедури сприйняття і розуміння – визначення напряму смислового розгортання текстового зв'язку – можливий прийом при займенникового уточнення: займенниковий корелят може уточнюватися субстантивом, що дає змогу ідентифікувати його з потрібним антецедентом.

Характер при займенникових уточнювальних конструкцій може зазнавати певних трансформацій: із засобу текстової ідентифікації така конструкція функціонально може перетворюватися на засіб образної характеристики референта, взаємоспіввідносною формою антецедентно-корелятної номінації якого виступають іменник і анафоричний займенник: «*When Mr. Sarkozy first announced his political comeback, in September, the polls made him the hands-down favourite among party supporters. Neither of his two rivals, Bruno Le Maire and Herve Mariton, both one-time ministers, had captured the public imagination. They are seemed in need of a strong unifying party...*».

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, структурна організація антецедентів анафоричних конструкцій, які репрезентують текстову категорію зв'язності, може бути зведена до двох типів одиниць: непередикативної та передикативної природи. Крім того, під час аналізу виявлено випадки домінування в процесах реалізації текстової категорії зв'язності семантичних співвідношень над формальними, що ілюстровано використанням у структурі розчленованого корелята субстантивів, які прирошують свої значення семою узагальненості. Через те, що анафоричний різновид займенникової реалізації текстової категорії зв'язності містить, крім антецедента, ще й субститут, було б доцільним у подальшому дослідити види субститутних позицій, а також деталізувати різновиди відношень між займенником та антецедентом.

Джерела та література

1. Гирич О. В. Історія розвитку зворотніх займенників в англійській мові: структурний та функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Гирич. – Херсон, 2011. – 20 с.
2. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М. : Высш. шк., 1981. – 285 с.
3. Котнюк Л. Г. Контекстуальна залежність особових займенників [Електронний ресурс] / Л. Г. Котнюк. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/3656/1/05klgzoz.pdf>
4. Лосева Л. М. Как строится текст : пособие для учителей / Л. М. Лосева ; [под ред. Г. Я. Солганика]. – М. : Просвещение, 1980. – 96 с.

5. Папенкова Т. А. Текстуальное функционирование местоимений в современном русском литературном языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Т. А. Папенкова. – Л., 1973. – 26 с.
6. Kempson L. R. Dynamic Syntax / L. R. Kempson, W. Meyer-Viol, D. Gabbay. – Oxford : Blackwell Publishers Ltd, 2001. – 348 p.
7. Carnie A. Syntax. A Generative Introduction / A. Carnie. – Oxford : Blackwell Publishers, 2002. – 390 p.

Давиденко Татьяна, Матвийчук Татьяна. Вариативность антецедентов местоименных контекстов (на материале журнала «The Economist»). Научное исследование посвящено рассмотрению структурной организации антецедентов анафорических конструкций на материале журнала «The Economist». Уделяется внимание единицам непредикативной и предикативной природы. Единицы первой группы могут выражаться: а) одним словом, в основном субстантивного значения; б) простым (сложным) сочлененным (подчиненным) словосочетанием; в) обращением. Единицы второй группы представлены: а) простым предложением; б) сложным предложением; в) сложным синтаксическим целым. Анализируются диаметрально противоположные случаи, когда антецедент, выраженный предикативной единицей, может распространяться или на предикативную часть следующего сложного предложения, в котором есть местоименной коррелят, или же коррелят функционирует в том же предложении, что и антецедент, а потом дублируется в следующем предложении. Иллюстрируются виды связи между местоимением и антецедентом, а именно благодаря уточнению антецедента – субстантива. Указывается на проблемы, которые ведут к определенным языковым девиациям, вызывающие сложности для адресата во время декодирования текстовой информации, а также предлагаются некоторые способы их решения.

Ключевые слова: антецедент, местоимение, коррелят, номинация, текст, текстовая категория, вид отношения.

Davydenko Tetiana, Matvijchuk Tetiana. Structural Types of Antecedents of Pronoun Contexts (Based on the Magazine “The Economist”). The article is devoted to structural organization of antecedents of anaphoric constructions viewing based on the magazine “The Economist”. They can be divided into two types of units: non-predicative and predicative nature. The items of the first group can be expressed in different ways, e.g. a word; a simple (complex) subordinate or coordinate word combination and a form of address. The items of the second group can be illustrated a simple sentence or a complex sentence and a complex syntax completeness. The authors analyse the diametrically opposed cases when antecedent expressed a predicative element can be widened on the predicative part of the following complex sentence that includes the pronoun correlate or the correlate functions in the same sentence with the antecedent and then repeats in the following sentence. In the paper the types of relations between pronoun and antecedent are also illustrated, e.g., due to making an antecedent more accurate with the help of substantive. The authors also point on the problems caused by the incorrect usage of pronouns. The result from these complexities can be incorrect understanding of a text partly or at whole. They propose some ways of their avoiding. The answer is simple: the pronoun identifications usage may solve the particular linguistic analyses task to decode of out of text creations. The pronoun usage makes easier the understanding the information comprised in the text.

Key words: antecedent, pronoun, correlate, nomination, text, textual category, type of relation.

Стаття надійшла до редколегії
22.03.2015 р.

УДК 811.111 [223.2+504] (045)

Олена Жихарєва

Екологічна образність в англomовних псалмах про природу: лінгвостилістичний аспект

У статті розглянуто образність природи в англomовному біблійному дискурсі в контексті екологізації світу, відтвореного у псалмах про природу. У досліджуваному дискурсі специфіку вживання образів природи як різновиду екологічної образності розкрито з позицій екопоетики, яка ґрунтується на жанровій різноманітності біблійних текстів, передбачає множинність сюжетних ліній і тематичних блоків, наявність екологічно значущої сенсорної лексики, прихованих екологічних смислів і концептів, що втілюють в уявному просторі біблійного світу екологічні цінності. Відповідно, у псалмах про природу виділяємо дві основні теми: 1) створення світу і його значущість; 2) прославлення та хваління Бога поряд із піклуванням про Його творіння. Для посилення експресивності прославлення і хваління Господа за допомогою образів природи використано

© Жихарєва О., 2015